

ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ
ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΕΒΡΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΙΣΣΟΥ

(Δύο ξγγραφα του μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ Παρθενίου ἀπὸ τοῦ Ὁκτωβρίου 1908).

Ἡ δραστηριότης τῆς σερβικῆς διπλωματίας, ὅπως τοποθετηθῇ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐπίσκοπος Σέρβος εἰς τὸ τμῆμα τῆς Δίβρας τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, ἐδημιούργησε τὸ ἐπισκοπικὸν ζήτημα τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τὸ ὁποῖον διήρκεσεν ἐπὶ μίαν δικταετίαν (1902-1910).

Ἡ ἐπιβολὴ Σέρβου ἐπισκόπου εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην ὑπῆρξεν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐφαρμογὴ μέρους ἐνὸς γενικωτέρου σχεδίου τῆς σερβικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1912 διὰ τὰς ὑπὸ τουρκικὸν ζυγὸν τελούσας περιοχὰς τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Μακεδονίας, αἱ ὅποιαι ἐκκλησιαστικῶς ὑπήργοντο εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Δι᾽ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ πρὸς σαφεστέραν κατανόησιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ζητήματος Δεβρῶν - Βελισσοῦ, ἐν ἀρχῇ θὰ ὀμιλήσωμεν περὶ τῆς σερβικῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς ἔναντι τῶν προαναφερθεισῶν περιοχῶν, κατὰ τὴν ὑπὲρ ὅψιν περίοδον, καὶ ἐν συνεχείᾳ θὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὴν διαμάχην μεταξὺ τοῦ σερβικοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου εἰς τὴν μητροπολιτικὴν ἐπαρχίαν Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, βάσει τῶν πληροφοριῶν αὐτοῦ τούτου τοῦ μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας Παρθενίου, ὃ ὁποῖος κατέστη τὸ ἐπίκεντρον τῆς ὅλης διαμάχης (1908): ἐν τέλει δημοσιεύομεν τὰ σχετικὰ ξγγραφα τοῦ μητροπολίτου, ἀποκείμενα νῦν εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τοῦ Βελιγραδίου.

Α. Η ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ (1885 - 1912) ΕΝΑΝΤΙ
ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΣΕΡΒΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡ ἴδρυσις τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας (1870) εἶχε δυσαρέστους ἐπιπτώσεις ὅχι μόνον ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ κυρίως, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, καὶ ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ στοιχείου τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Βορείου Μακεδονίας. Ἡ Σερβικὴ Ἐκκλησία, μὴ προβλέψασα τὸν ἐπ’ αὐτῆς κρεμάμενον κίνδυνον ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς ἐξαρχίας, ἐτάχθη ἀπ’ ἀρχῆς μὲ τὸ μέρος αὐτῆς εἰς τὴν διαμάχην της μὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. “Οτε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κωσταντινουπόλεως (1869, 1870) ἐζήτησε τὴν γνώμην

τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βελιγραδίου περὶ τῆς λύσεως τοῦ βουλγαρικοῦ ζητήματος, οὗτος ἐτάχθη ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως αὐτονομίας εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ἔξαρχίαν¹ εὐθυγραμμισθεὶς πρὸς τὴν σερβικὴν καὶ ρωσικὴν διπλωματίαν, ἡ ὅποια τότε ηὔνοει τὴν λύσιν ταύτην².

Ἄλλὰ ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῆς τουρκικῆς, σερβικῆς καὶ ρωσικῆς διπλωματίας τῆς Βουλγαρικῆς ἔξαρχίας ἐπέπρωτο νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα ἀφ' ἐνὸς τὴν καλυτέραν ἑδραίωσιν αὐτῆς καὶ ἀφ' ἐτέρου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν Σέρβους, τὴν βαθμιαίαν ἐνσωμάτωσιν εἰς τὸν κόλπους τῆς μεγάλου μέρους (2/3) τοῦ σερβικοῦ στοιχείου τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Βορείου Μακεδονίας, τοῦ ὑπολοίπου (1/3) ἐναπομείναντος πιστοῦ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον³. Ὁ διὰ τῆς Βουλγαρικῆς ἔξαρχίας ἐκβουλγαρισμὸς τοῦ σερβικοῦ πληθυσμοῦ, δι' εἰρηνικῶν καὶ βιαίων μέσων, τεθεὶς εἰς ἐφαρμογὴν κυρίως μετὰ τὸν σερβοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1876/1877 καὶ ἀναπτυχθεὶς ἐπικινδύνως ἀπὸ τοῦ 1897 καὶ ἑξῆς, ἔφερεν εἰς δξεῖαν σύγκρουσιν τοὺς δύο λαούς⁴, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ἐρίζουν διὰ τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν τῶν κατοίκων τῶν μερῶν αὐτῶν.

Ἡ Σερβία, ἀφυπνισθεῖσα πρὸ τοῦ ἐπαπειλουμένου κινδύνου νὰ ἀπολέσῃ ὄριστικῶς τὴν ἐπιρροήν της ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ τῆς Βορείου Μακεδονίας, ἥρχισε νὰ σκέπτεται περὶ τοῦ πρακτέου διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῶν εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας δικαιωμάτων της. Εἰς τὸ Βελιγράδιον ἐρρίφθη ἡ ἰδέα τῆς ἀντιδράσεως διὰ τῆς ἴδρυσεως Σερβικῆς ἔξαρχίας τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Μακεδονίας, κατὰ τὸ σχετικὸν προηγούμενον τῆς Βουλγαρικῆς. Ἐπ' αὐτῷ, τὸ 1897, δτε ἡ αὔξουσα δρᾶσις τῆς Βουλγαρικῆς ἔξαρχίας ἔξηφάνιζε πᾶν τὸ σερβικόν, διεξῆχθη ἀπὸ τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύπου τοῦ Βελιγραδίου ζωηρὰ κριτική, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐγκαταλειφθῇ ἡ ἰδέα τῆς Σερβικῆς ἔξαρχίας, ὡς ἐθνικῶς ἀσύμφορος, διότι ἡ ἐφαρμογὴ της θὰ ἐσήμαινε διχοτόμησιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς σερβικῆς διοικήσεως καὶ θὰ προεκάλει νέον σχίσμα εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρ-

1. Pravoslavlje ('Ορθοδοξία) 1871, σ. 137-138 καὶ 235-236, ἔνθα δημοσιεύονται αἱ δύο ἐπιστολαὶ τοῦ προκαθημένου τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, ἡ μία ἀπὸ 10 Μαΐου 1869 καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου 1870. Πρβλ. N. D u č i c, Vasiljenska Patrijaršija i srpsko crkveno pitanje (Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὸ σερβικόν ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα), Beograd 1897, σ. 6.

2. Bugarska Eksarhija ('Η Βουλγαρικὴ ἔξαρχία), Beograd 1897. Πρβλ. N. D u č i c, ē.ā., σ. 6.

3. Kos t a d i n, Carigradska Patrijaršija i pravoslavlje u evropskoj Turskoj (Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ 'Ορθοδοξία εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν), Beograd 1899, σ. 37

4. J. Potkozarač, Srbi u Prošlosti, τ. B' (Οἱ Σέρβοι κατὰ τὸ παρελθόν, τ. B'), Beograd 1969, σ. 15-18. Πρβλ. καὶ βιβλιογραφικὸν δελτίον ὑπὸ Ἀθανασίου Ἀγγελού στὸ Δελτίον Σλαβικῆς Βιβλιογραφίας, 29(1970), σ. 73-76.

χείου και τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας σχέσεις¹. Τελικῶς, υἱόθετήθη ἡ ἀρχή τῆς, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς σερβικῆς διπλωματίας, ἀναγνωρίσεως σερβικῶν σχολείων² καὶ ἐκλογῆς Σέρβων κληρικῶν εἰς τοὺς μητροπολιτικοὺς θρόνους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Παλαιᾷ Σερβίᾳ (Ρασκοπριζένης, Σκοπίων) καὶ Βορείω Μακεδονίᾳ (Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, Ἀχρίδος καὶ Μοναστηρίου)³ μὲ ἀπώτερον σκοπὸν τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Σερβικοῦ Πατριαρχείου Ἰπεκίου⁴.

Ἡ σερβικὴ διπλωματία, συνεπικουρούμενη ὑπὸ τῆς ρωσικῆς, ἐπέτυχε, διὰ τῶν συνεχῶν ἐνεργειῶν τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει καὶ Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1912, νὰ ὑλοποιήσῃ τὸ σχέδιόν της εἰς τὸ μητροπολιτικὸν ζήτημα⁵. Οὕτως, εἰς τὴν μητροπολιτικὴν περιφέρειαν τῆς Ρασκοπριζένης, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑλληνος μητροπολίτου, οἱ τοπικοὶ πιράγοντες διώρισαν τοποτηρητὴν τοῦ θρόνου Σέρβου ιερέα ἐκ Πριζένης. Τελικῶς, τὸ 1896 ἐτοποθετήθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μητροπολίτης Σέρβος⁶.

1. Ν. Δυσιέ, ἔ.ἀ., σ. 35-36.

2. Ἡ ἰδρυσις σερβικῶν σχολείων ἐν Παλαιᾷ Σερβίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ ἐπετράπη τὸ 1895.

3. Κοσταδίνη, ἔ.ἀ., σ. 42. N. Δυσιέ, ἔ.ἀ., σ. 36. Δημ. Φιλιππίδος, Τὸ φιρμολιάνειον ζήτημα, Ἀθῆναι 1903, σ. 4.

4. N. Δυσιέ, ἔ.ἀ., σ. 36. Δημ. Φιλιππίδος, ἔ.ἀ., σ. 50-51.

5. Αἱ βασικαὶ ἐνέργειαι τῆς σερβικῆς διπλωματίας ἔχουν χρονικῶς ὡς ἔξης: Τὸ 1885 ὁ Σέρβος ἀντιπρόσωπος ἐν Κωνσταντινούπολει διεπραγματεύθη μὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τὴν συμπεφωνημένην ρύθμισιν τοῦ μητροπολιτικοῦ ζητήματος εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ Βορείου Μακεδονίας. Τὸ 1887 ἴδρυθησαν σερβικά προξενεῖα εἰς Σκόπια, Μοναστήριον, Θεσσαλονίκην καὶ Πρίστιναν· ταῦτα ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος τῆς πρωθήσεως τῆς σερβικῆς σχολικῆς κινήσεως εἰς τὰς περιοχάς εὐθύνης των. Τὸ 1890 οἱ Σέρβοι ἀντιπρόσωποι ἐν Κωνσταντινούπολει (Stojan Novaković) καὶ ἐν Ἀθήναις (Vladan Djordjević) ἔλαβον ὁδηγίας ἐκ Βελιγραδίου, διπος διαπραγματευθοῦν τὸ θέμα τοῦ καθορισμοῦ σφαιρῶν ἐπιτροπῆς. Ὑπὸ τὴν σερβικὴν ἐπιτροπήν, τ. ἔ. διὰ τὴν ἴδρυσιν σερβικῶν σχολείων καὶ ἐγκατάστασιν Σέρβων μητροπολιτῶν ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, θὰ ἐτίθεντο τὰ βιλαετία Κοσσυφοπεδίου καὶ Μοναστηρίου, ὡς καὶ τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης (βλ. J. Potkozarač, ἔ.ἀ., σ. 20). Ἐν συνεχείᾳ διὰ τῆς ἐπισήμου ἐπισκέψεως τοῦ Σέρβου βασιλέως Ἀλέξανδρου Obrenović (Ἰούνιος 1894) εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀνεκινήθη ἐντονότερον τὸ μητροπολιτικὸν ζήτημα τῆς Παλαιᾶς Σερβίας καὶ τῆς Μακεδονίας μὲ τὰ γνωστὰ ἐπακολουθήσαντα ἀποτελέσματα διὰ τὰς μητροπόλεις Ρασκοπριζένης, Σκοπίων καὶ Δεβρῶν - Βελισσοῦ (βλ. Δημ. Φιλιππίδος, ἔ.ἀ., σ. 3-4. J. Potkozarač, ἔ.ἀ., σ. 20. Κοσταδίνη, ἔ.ἀ., σ. 2). Τέλος, ἡ συμφωνία μεταξὺ τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ σερβικοῦ προξενείου εἰς τὸ Μοναστήριον (1901), ἡ ὁποία ἀφεώρω τὸν καθορισμὸν τῶν σφαιρῶν ἐπιτροπῆς τῶν Ἐλλήνων καὶ Σέρβων ἐν Μακεδονίᾳ (βλ. K. Bitoski, Dejnostna Pelagoniskata Mitropolija (Ἡ δρᾶσις τῆς μητροπόλεως Πελαγονίας 1878-1912), Skopje 1968, σ. 159. Πρβλ. Ἀθ. Αγγελοπούλου, Κριτικὴ τῆς διατριβῆς τοῦ Krste Bitoski, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 35-36) ἔθεσεν ὑπὸ τὸν ἀπόλυτον ἔλεγχον τῶν Σέρβων τὴν παλαιὰν Σερβίαν καὶ τὴν Βόρειον Μακεδονίαν.

6. J. Potkozarač, ἔ.ἀ., σ. 20. N. Δυσιέ, ἔ.ἀ., σ. 18.

Ἐν συνεχείᾳ τὸν Ὁκτώβριον τοῦ 1899, ἐψφρίσθη ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ώς μητροπολίτης Σκοπίων ὁ Σέρβος ἀρχιμανδρίτης Φιρμιλιανός, ὁ ὄποιος, μόλις μετὰ διετίαν, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1902, ἔχειροτονήθη εἰς ἐπίσκοπον καὶ ἐνεθρονίσθη εἰς τὴν πόλιν τῶν Σκοπίων, λόγῳ τῆς ἐν τῷ μεταξὺ ἐντόνου κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων Σκοπίων καὶ Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Βουλγαρικῆς ἑξαρχίας¹.

Ἄλλὰ ἡ σερβικὴ διπλωματία, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἴστατο ἡ ρωσική, διὰ συνεχῶν παραστάσεών της εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ καὶ εἰς Ἀθήνας παρὰ τῷ Ὅπουργείῳ Ἐξωτερικῶν, ἐματαίωσε τὰς συνεπείας τῆς ἀντιδράσεως αὐτῆς καὶ ἐπέτυχε νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τῶν Σέρβων καὶ ὁ μητροπολιτικὸς θρόνος τῶν Σκοπίων. Καὶ ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἐν συνεχείᾳ δημιουργηθέντος ἐπισκοπικοῦ ζητήματος τῆς ἑπαρχίας Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, διπος παρουσιάζει τοῦτο εἰς δύο ἔγγραφά του, ἀπὸ τοῦ 1908, ὁ οἰκεῖος μητροπολίτης Παρθένιος.

B. ΤΟ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΔΕΒΡΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΙΣΣΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟ 1908

Ἡ διαμάχη μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ σερβικοῦ στοιχείου τῆς μητροπολιτικῆς περιφερείας Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ², χρονολογουμένη ἀπὸ τοῦ 1902³, ἔλαβε διαστάσεις κατὰ τὸ 1908 ἐπὶ Παρθενίου.

Ἡ σερβικὴ προπαγάνδα εἰς τὴν περιοχὴν Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, καθοδηγουμένη ὑπὸ τοῦ Σερβικοῦ Προξενείου τῶν Σκοπίων, ώς ἐμφαίνεται ἐκ

1. Περὶ τοῦ μητροπολιτικοῦ ζητήματος τῶν Σκοπίων ἐν λεπτομερείᾳ ἀπὸ σερβικῆς πλευρᾶς, βλ. εἰς N. Δυσὶ ἔ. ἔ.ἀ., σ. 3-24, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς ἐπισήμου ἀλληλογραφίας (1896-1897) μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Βελιγραδίου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος τῶν Σκοπίων. Τὰς ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς ἀπόψεις βλ. εἰς Δ η μ. Φιλιππίδην, Τὸ φιρμιλιάνειον ζήτημα, Ἀθῆναι 1903, σ. 1-51.

2. Μητροπολίτης «Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ». Ἡ σφραγὶς αὕτη τοῦ μητροπολίτου Παρθενίου ἀπὸ τοῦ 1907 ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 δημοσιεύμενα κείμενα (βλ. εἰκ. 1 καὶ 2).

3. Οἱ Σέρβοι διδάσκαλοι Βελεσσῶν ἐπεζήτουν κατ' ἀρχὴν οἱ μαθηταὶ τῶν σερβικῶν σχολείων νὰ ἐκκλησιάζωνται εἰς τὸν ἑλληνικὸν μητροπολιτικὸν ναόν, ἐν συνεχείᾳ τὸ ἀριστερὸν ἀναλόγιον νὰ κατέχεται ὑπὸ Σέρβου ιεροψάλτου. Ἀργότερον, ἐπὶ μητροπολίτου Πολυκάρπου (1903) καὶ τῇ συμπαραστάσει τούτου, ἐσχεδίαζον τὴν μετατροπὴν τοῦ οἰκήματος τῶν Σέρβων διδασκάλων εἰς «Σερβικὴν Μητρόπολιν» διὰ τῆς μετακομίσεως ἐκεῖ τοῦ ἀρχείου τῆς ἑλληνικῆς μητροπόλεως· τὸ αἴτημα ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Βελεσσῶν. Βλ. Φιλιππίδη, εἰκ. 60-61.

τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παρθενίου, ἥρχισε πολὺ πρὸ τοῦ 1908 σύντονον ἄγῶνα καταλήψεως τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ¹, κατὰ τὸ προηγούμενον τῶν μητροπολιτικῶν θρόνων Πριζένης καὶ Σκοπίων, ἐνέτεινε δὲ τὰς προσπαθείας της διὰ τῆς προβολῆς, κατ' Ὁκτώβριον τοῦ 1908, τῆς ἀξιώσεως ὅπως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον προβῇ εἰς τὸν ἄμεσον διορισμὸν Σέρβου χωρεπισκόπου εἰς τὸ τμῆμα Δίβρας.

'Ο μητροπολίτης Παρθένιος εἰς πολλαπλᾶς συναντήσεις μετὰ τῶν ἀρμοδίων Σέρβων, κατ' ἐντολὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, προσεπάθησε νὰ πείσῃ τούτους, χωρὶς νὰ ἀπορρίψῃ παντελῶς τὸ αἴτημά των, ὅτι, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀξιώσεως των αὐτῆς, ἀπαιτοῦνται ώρισμέναι μὴ συντρέχουσαι νῦν βασικαὶ προϋποθέσεις, μέχρις ὅτου δὲ ἔξασφαλισθοῦν αὗται ὑπέδειξεν εἰς τούτους νὰ δεχθοῦν τὴν ἔξῆς πρότασιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, κατόπιν προηγουμένης ἴδικῆς του συγκαταθέσεως: «τὸν διορισμὸν ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου εἰς τὸ τμῆμα Δίβρας, γνώστου τῆς Ἑλληνικῆς καὶ σερβικῆς γλώσσης καὶ μάλιστα αὐτόχθονος Σέρβου καὶ μετὰ τὴν προχείρισιν μὲ τὸν βαθμὸν Ἀρχιμανδρίτου»² νὰ ἀποσταλῇ, εἰς διάστημα 2-3 μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ προαχθῇ εἰς ἐπίσκοπον³, ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ.

'Η πρότασις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, περὶ διορισμοῦ κατ' ἀρχὴν ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου καὶ ἐν συνεχείᾳ χωρεπισκόπου Σέρβου, ἀπερρίφθη ώς ἐμπεριέχουσα δόλον τινὰ ὑπὸ τῶν Σέρβων, προφασισθέντων ὅτι διορισμὸς ἀρχιερατικοῦ ἐπιτρόπου θὰ ἀπέκλειεν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως ἐπισκόπου: «Κατ' οὐδένα τρόπον παραδέχονται τὸν διορισμὸν τοιούτου», γράφει ὁ Παρθένιος, «προφασιζόμενοι ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον θὰ μᾶς ἀπατήσῃ μὲ τὸν διορισμὸν τοιούτου ώς μᾶς ἡπάτησε καὶ δὲν ἡθέλησε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παράκλησιν ἐνὸς Σερβικοῦ πληθυσμοῦ, ἀπ' αἰώνων ἀφωτιωμένου τῇ Μητρὶ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, προκειμένου περὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ζητήματος, ώς λέγουσιν...»⁴.

'Ως φαίνεται ἐκ τῶν ἐπιστολῶν, ἐν ἀρχῇ ὁ μητροπολίτης Παρθένιος

1. Ἡ μητρόπολις Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ συνεστήθη, ἀποφάσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὸ 1890, ἐκ συγχωνεύσεως τῶν δύο ἐπαρχιῶν, ἔνεκα τῆς ἀποσπάσεως μεγάλου ἀριθμοῦ πιστῶν ἐκ τῶν δύο ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἔξαρχίας. Τὸ 1920, βάσει τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, αὕτη κατηργήθη, τοῦ τμήματος Βελεσσῶν ὑπαχθέντος ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Σκοπίων καὶ τῆς Δίβρας ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Ἀχρίδος. Ἐπ' ἐσχάτων (1967), ἀνεσυστήθη ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς λεγομένης «Μακεδονικῆς» Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων ἡ μητρόπολις Δεβρῶν καὶ Κιρτσόβου (Debarskokičevska Eparhija).

2. Βλ. τὴν ὑπὸ ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281, στ. 5-8.

3. Βλ. τὴν ὑπὸ ἀριθ. 1 ἐπιστολὴν, σ. 279, στ. 14-15.

4. Βλ. τὴν ὑπὸ ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281, στ. 9-13.

ἡτο ἀμετακίνητος εἰς τὴν πατριαρχικὴν πρότασιν, διὰ τὸν λόγον δὲ αὐτὸν οἱ Σέρβοι ἥρχισαν νὰ τὸν ἐκβιάζουν πρὸς ὑποχώρησιν μὲ διαφόρους τρόπους. Τὰ ὑπὸ τῶν Σέρβων ἐλεγχόμενα 90 περίποιον χωρία τῆς μητροπολιτικῆς περιφερείας Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ ἔπαισαν νὰ ἀναγνωρίζουν τοῦτον ὡς ἀνωτάτην ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν, οἱ ἵερεῖς τῶν χωρίων τούτων δὲν ἐμνημόνευον τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὰς ἵερὰς ἀκολουθίας καὶ οἱ διδάσκαλοι δὲν ἀνεφέροντο εἰς τοῦτον ὡς ἐπόπτην τῶν σχολείων, πλὴν τῶν δύο ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς μητροπόλεως του Βελισσοῦ καὶ Κιρτσόβου¹.

Περαιτέρω ἀπεκόπησαν: τὸ ἐκ τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἐπίδομα τοῦ μητροπολίτου, τὸ ἐπίδομα πρὸς τὴν θεολογικὴν καὶ ἱερατικὴν σχολὴν Χάλκης καὶ τὰ διάφορα τυχηρά (ἐμβατίκια ἵερέων, ἐνδεικτικὰ διδασκάλων, ἔξ ἀδειῶν γάμων, διαζεύξεων καὶ διαλύσεων)² καὶ τέλος ἐδηλώθη εἰς τοῦτον ὅτι ἡ ἀρνητικὴ του στάσις θὰ ὠδήγητο τούτους εἰς τὴν ἀνακίνησιν, ὅπου δεῖ, μητροπολιτικοῦ ζητήματος, δηλ. τῆς ἀντικαταστάσεώς του μὲ μητροπολίτην Σέρβον³.

Περιελθόν εἰς λίαν δυσάρεστον θέσιν ὁ Παρθένιος ἡναγκάσθη εἰς ὑποχώρησιν. Συνεφωνήθη ὅπως οὗτος εἰσηγηθῇ δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τὴν τοποθέτησιν χωρεπισκόπου Σέρβου εἰς τὸ τμῆμα τῆς Δίβρας· προηγουμένως τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιστολῆς θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὴν κρίσιν καὶ ἔγκρισιν τῶν Σέρβων⁴, οἱ δόποιοι μὲ τὴν σειράν των ὑπεσχέθησαν «μετ' ἐγγυήσεως τὴν λαμπρὰν καὶ ἀξιοπρεπὴν διατήρησιν τοῦ κατὰ καιροὺς Μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, καθὼς καὶ τὴν διατήρησιν καὶ ὑπακοὴν τῶν θείων καὶ ἵερῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν παραδόσεων τῶν θείων πατέρων...»⁵.

Ο Παρθένιος, μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τὰς ἀνωτέρω γενικὰς ὑποσχέσεις, ἐμήνυσεν εἰς τοὺς ἀρμοδίους Σέρβους τῶν Σκοπίων τὴν ἐκπλήρωσιν καὶ τινων πλέον συγκεκριμένων ὑποχρεώσεών των οἰκονομικῆς φύσεως, πρὸ μιᾶς ἐνδεχομένης ρυθμίσεως τοῦ θέματος, συμφώνως πρὸς τὰς ἀξιώσεις των. ‘Υπέμνησε τὴν ἐξόφλησιν τῶν ὀφειλῶν των πρὸς τὸν οἰκεῖον μητροπολίτην (μητροπολιτικὸν ἐπίδομα), τὴν ρύθμισιν τῶν διαφόρων τυχηρῶν (ἐμβατίκια, ἐνδεικτικά, ἄδειαι γάμων, διαζύγια), τὸ πρὸς τὴν θεολογικὴν καὶ ἱερατικὴν Σχολὴν Χάλκης ἐπίδομα καὶ τέλος τὰς ὀφειλὰς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν

1. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281, στ. 15-16.

2. Βλ. τὸ ὑστερόγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολῆς, σ. 282, στ. 2-7.

3. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 282, στ. 27-29.

4. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιστολὴν, σ. 279, στ. 16-21.

5. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολὴν, σ. 281-282, στ. 23-27.

'Ορθόδοξον κοινότητα τῶν Σκοπίων διὰ τὴν μὴ ἔξόφλησιν ἐπὶ τριετίαν ὅλην τοῦ ἐκ 2.000 φράγκων ἐτησίου ἐπιδόματος¹.

'Ο μητροπολίτης, βάσει τῶν συμπεφωνημένων, συνέταξε τὴν ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 168 καὶ ἀπὸ 13 Ὁκτωβρίου 1908 ἐπιστολὴν πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὴν ὁποίαν ἀπέστειλεν εἰς τινα ὀνόματι Βικέντιον εἰς Σκόπια², διὰ νὰ τεθῇ προφανῶς ὑπ' ὅψιν τῶν αὐτόθι σερβικῶν προξενικῶν ὀργάνων καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν τοῦ Βελιγραδίου³.

'Η νέα πρότασις δικαιολογεῖται ως ἀποτέλεσμα ἀνάγκης, λόγῳ τῆς μεγίστης πλειοψηφίας τοῦ σερβικῆς καταγωγῆς ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ τοῦ τμήματος τῆς Δίβρας. Εἶναι χαρακτηριστικὰ τὰ ὅσα ἀναφέρει εἰς τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν: «Παναγιώτατε Δέσποτα, Ἄγια καὶ Ἱερά σύνοδος, εἶναι μὲν ἀληθὲς καὶ δίκαιον, κατὰ τὴν ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην, τὸ νὰ ἀναμείνωμεν διὰ ζητήματα τοιαῦτα εἰς μέρη ὅπου ὁ ἡμέτερος πληθυσμὸς νὰ ἥ κατὰ προσέγγισιν ἐφάμιλλος αὐτοῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐνταῦθα μόνον δύο σμικραὶ κοινότητες Ἐλληνικαὶ ὑφίστανται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τμήμασιν, αἵτινες ἀπέχουσιν 30 ὥρας ἡ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης, καὶ ἡς ἡ Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δέον νὰ λάβῃ πρόνοιαν, ὅπως ἀσφαλίσῃ προσηκόντως μετὰ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἀπέναντι τῶν 90 χωρίων Σερβικῶν, ὑφισταμένων ἥδη καὶ μὴ ἀναγνωριζουσῶν (sic) τὸν ταπεινόν Τῆς⁴.

'Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ ἐπιστροφὴ τῆς ἐπιστολῆς, διὰ τὰ περαιτέρω, καθυστέρει· τοῦτο ἡνάγκασε τὸν μητροπολίτην νὰ ἀποστείλῃ ἐπιστολὴν σερβιστὶ πρός τινα Σέρβον φίλον του εἰς Σκόπια, ως φαίνεται, ἐγνωσμένου κύρους, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπισυνῆψεν ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μελλούσης νὰ ἀποσταλῇ ἐπιστολῆς, ώς καὶ τι ὑστερόγραφον.

Τὰ δύο ταῦτα κείμενα, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται ἀμέσως εἰς τὴν διαμάχην περὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ζήτημα τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ⁵ καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίσθημεν εἰς τὴν παροῦσαν ἐργασίαν, δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, τὸ μὲν πρῶτον ἐν μεταφράσει, τὸ δὲ ἄλλο αὐτούσιον.

1. Βλ. τὸ ὑστερόγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολῆς, σ. 283, στ. 15-21.

2. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιστολήν, σ. 279, στ. 4-5.

3. Βλ. τὸ ὑστερόγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολῆς, σ. 283, στ. 10-12 «Καὶ ταῦτα παρακαλῶ καταστήσατε γνωστά τῷ ἀρμοδίῳ Προξένῳ τάχιστα, ἀτε τὸ γε νῦν ἐν Βελιγραδίῳ ὑπάρχοντι, ἵνα ὑποβάλῃ καὶ ταῦτα ταῖς ἐπισήμοις ἀρχαῖς Βελιγραδίου πρὸς γνῶσιν των».

4. Βλ. τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιστολήν, σ. 282, στ. 30-38.

5. Τὸ ἐπισκοπικὸν ζήτημα ἔληξε τὸ 1910 διὰ τῆς τοποθετήσεως, κατ' ἐπιθυμίαν τῶν Σέρβων, ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Γκλαβνίτσης Βαρνάβα Rosić, ως βοηθοῦ ἐπισκόπου τῆς ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ μὲ ἔδραν τὸ Κίρτσοβον (σημ. Κιčevo). Ὁ Γκλαβνίτσης Βαρνάβας πρῶτος καὶ τελευταῖος βοηθὸς ἐπίσκοπος τῆς μητροπόλεως Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, τὸ 1920, καταργηθείσης, ως γνωστὸν, τῆς μητροπόλεώς του, ἐξελέγη μητροπολίτης Σκοπίων (1920) καὶ τέλος πατριάρχης τῶν Σέρβων (1930-1937).

Γ. ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΔΕΒΡΩΝ ΚΑΙ ΒΕΛΙΣΣΟΥ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ¹

1

18 Ὁκτωβρίου 1908 (ἀρ. 173)
ἐν Βελισσῷ

Ἄξιότιμε Κύριε²,
συνημμένως τῷ παρόντι σᾶς ἀποστέλλω μίαν ἐπιστολὴν εἰς τὴν ἑλληνικήν, τὴν
ὅποιαν ἀπέγνυντα πρὸς τὸν κ. Βικέντιον εἰς Σκόπια³. Λιὰ νὰ δυνηθῆτε νὰ κατα-
νοήσητε τὸ περιεχόμενόν της, καλέσατε τὸν κ. Ἀρχοντα Κ. Σοφιανὸν—οὗδες
Πρύγικιπος Μιχαήλ, ἀρ. 19—ο δόποιος θὰ σᾶς τὴν μεταφράσῃ εἰς τὴν σερβικήν.

Οἱ ἡμέτεροι ἐκ Σκοπίων⁴ ἀπαιτοῦν ἀπὸ ἐμέ, ὡς ἄλλωστε σᾶς ἐπληροφό-
ρησα μερικὰς φορὰς εἰς αὐτὸν τὸν σταθμόν, διποὺς διορίσω ἀμέσως ὡς Ἐπίσκο-
πον αὐτῆς τῆς περιφερείας⁵. Παρ’ ὅλην τὴν ἀρνησιν καὶ τὴν ἐπιχειρηματολο-
γίαν μον ὅτι τοῦτο δὲν ἄγεται εἰς πέρας τοσοῦτον ταχέως κατα-., δλαι αἱ προσ-
πάθειαι μον αὖται οὐδόλως ἐτελεσφόρησαν.

Λέγω εἰς τούτους νὰ μοὶ εῦρον πρὸς τὸ παρὸν ἔνα Ἀρχιμαρδράτην, τὸν
ὅποιον νὰ διορίσω διποὺς ἐπιθυμοῦν καὶ μετὰ πάροδον 2-3 μηνῶν νὰ τὸν προα-
γάγω εἰς Ἐπίσκοπον ἀλλὰ καὶ εἰς τοῦτο δὲν συγκατετέθησαν.

Ἐν τέλει, καὶ κατ’ ἐπιθυμίαν καὶ αἴτησιν, ἀπέστειλα εἰς τούτους τὴν ἐπι-
στολὴν - ἔγγραφον⁶, τὴν ὅποιαν συνέταξα / διὰ τὸ Πατριαρχεῖον, ἔνθα προτεί-
νω ὅτι ἡ ἀνάγκη ἐπιβάλλει νὰ τοποθετηθῇ Σέρβος ὡς Ἐπίσκοπος αὐτῆς τῆς
περιφερείας⁷, διὰ νὰ ἴδονταν καὶ πεισθοῦν ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ καὶ ἐογάζομαι
διὰ τὸ κοινὸν θέμα· ἀλλ’ ἴδού, μέχρι σήμερον, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, τ.ε. τὸ ἔγγρα-
φον τοῦτο, δὲν μοὶ ἐπεστράψα.

Κατὰ ταῦτα, ποῖαι σκέψεις καὶ ἐνέργειαι ἀπασχολοῦν τούτους, μόνον δ
Θεὸς γνωρίζει, ἀλλὰ προβλέπω ὅτι οὗτοι δὲν θὰ ἐπεθύμουν τὸ θέμα τοῦτο νὰ
λάβῃ κάποιο τέλος.

Πῶς εἰσθε σεῖς ἐκεῖ καὶ πῶς πηγαίνουν τὰ πράγματα; Καὶ τώρα δεχθῆτε
τοὺς ἐγκαρδίους χαιρετισμούς.

T.S. † Ὁ Μητροπολίτης Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ⁸
Παρθένιος

1. Εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Σερβικῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν ἐν Βελιγραδίῳ, ἡ σερβικὴ
ὑπ’ ἀριθ. 12.819/3, ἡ δὲ ἑλληνικὴ ὑπ’ ἀριθ. 12.819/8.

2. Ἀκριβῆς μετάφρασις τῆς σερβικῆς ἐπιστολῆς τοῦ μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βε-
λισσοῦ Παρθένιον· ἀλλος εἶναι ὁ συντάξας τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὅποιαν ὑπηγόρευσε καὶ
ὑπέγραψε σλαβιστὶ ὁ μητροπολίτης.

3. Πρόκειται διὰ τὸ ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιστολῆς,
τεθείσης ὑπ’ ὅψιν τῶν Σέρβων τοῦτο δημοσιεύεται ἐνταῦθα δεύτερον κατὰ σειράν.

4. Τὸ ὑπὸ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον σερβικὸν στοιχεῖον τῶν Σκοπίων, δημοσιεύεται
τοῦ ὅποιου ἵστατο τὸ αὐτόθι Σερβικὸν Προξενεῖον.

5. Τὸ τμῆμα τῆς Δίβρας (σημ. Debar).

6. Τὸ ἀντίγραφον αὐτῆς δημοσιεύεται ἐνταῦθα.

7. Τὸ τμῆμα τῆς Δίβρας (σημ. Debar).

8. Εἰς τὸ σερβικὸν κείμενον ὑπάρχει «Βελισσοῦ καὶ Δεβρῶν».

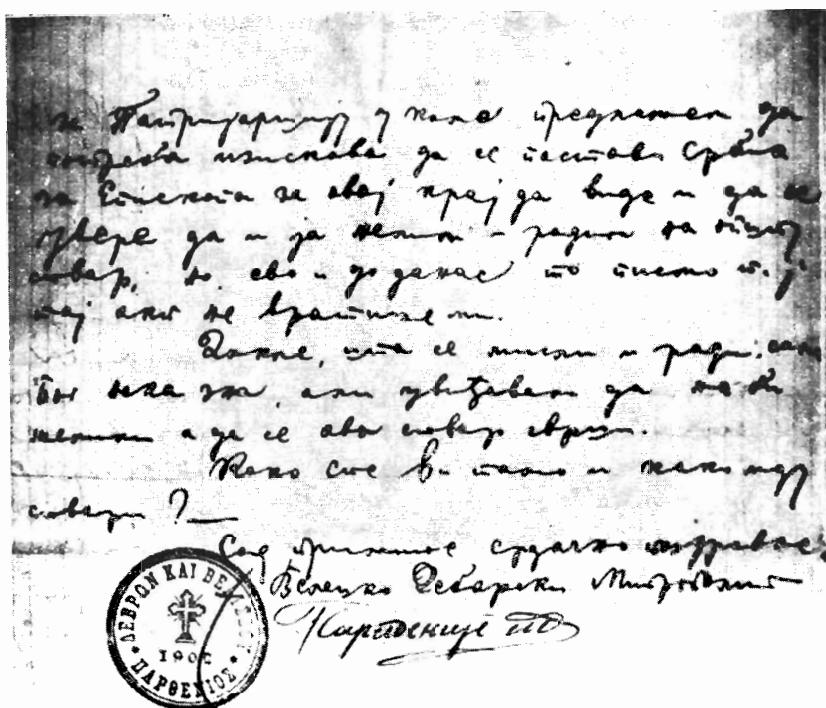
5

10

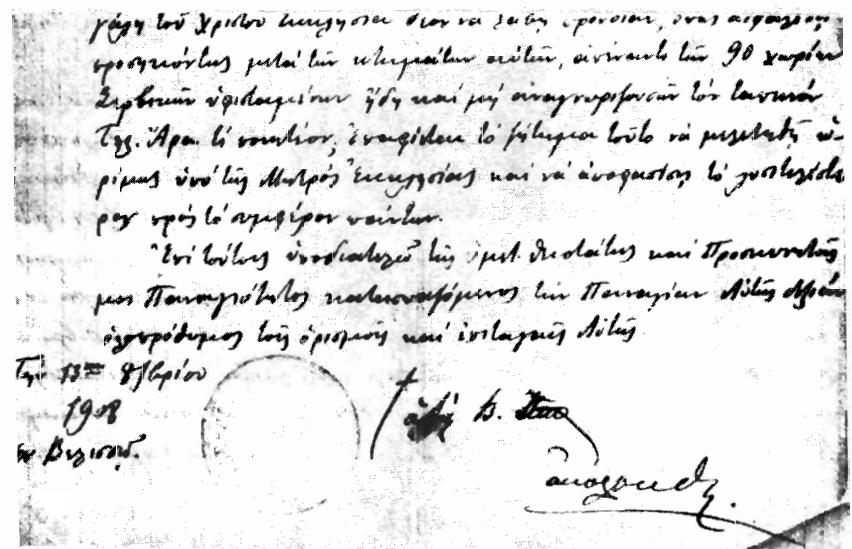
15

20

25

*Αρχείον Σερβικῆς Ακαδημίας Επιστημῶν. Τὸ τέλος τοῦ ἥπτ' ἀριθ. 12.819/3 ἐγγράφου

*Αρχείον Σερβικῆς Ακαδημίας Επιστημῶν. Τὸ τέλος τοῦ ἥπτ' ἀριθ. 12.819/8 ἐγγράφου

Ἄρ. Ηρωτ. 168

Παναγιώτατε Δέσποτα,

Κατ' ἐντολὴν τῆς Ὅμετ. 0. καὶ Προσκυνητῆς μοι Παναγιώτητος προέβην πολλάκις νὰ ἔλθω εἰς συνεργόσιν μετὰ τῶν ἀδμοδίων Σέρβων¹ πρὸς διορισμὸν ἀρχιερατικοῦ ἡμῶν ἐπιτρόπουν ἐν τῷ τμίματι Λίβρας, γνώστον τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Σερβικῆς γλώσσης καὶ μάλιστα αὐτόχθονος Σέρβουν καὶ μετὰ τὴν προχείρισιν μὲ τὸν βαθμὸν Ἀρχιμαρδρίτον ν' ἀποστείλω ἐκεῖσε.

Κατ' οὐδένα τρόπον παραδέχονται τὸν διορισμὸν τοιούτον, προφασιζόμενοι ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον θὰ μᾶς ἀπατήσῃ μὲ τὸν διορισμὸν τοιούτον, ὡς μᾶς ἡ πάτησε καὶ δὲν ἡθέλησε νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν παράκλησιν ἐνὸς Σερβικοῦ πληθυσμοῦ, ἀλλ' αἰώνων ἀφωσιωμένον τῇ Μητρὶ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, προκειμένον περὶ τοῦ Μητροπολιτικοῦ ζητήματος², ὡς λέγονται, ἀλλ' οὔτε στέργονται καὶ ἐμὲ αὐτὸν ν' ἀναγνωρίσωσι, καθόσον τὸ ὄνομα τοῦ ταπεινοῦ Τῆς εἰς οὐδὲν μέρος τῆς ταπεινῆς μονὸν ἐπαρχίας μνημονεύεται, ἐκτὸς τῶν δύο Ἑλληνικῶν κοινοτήτων Βελισσοῦ³ καὶ Κιρτσάδβου⁴.

Καὶ ἐφ' ὅσον ἔξακολονθοῦμεν συμβούλευόντες αὐτοὺς πνευματικῶς, ἵνα ἀπέχωσιν ἀπὸ ἀντέρας ἀξιώσεις, τόσον αὐτοὶ ἐπιμένονται εἰς τὸν διορισμὸν ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας Νορεπισκόπουν (*sic*), ὅντινα ἐγκρίνοι, ἀλλὰ Σέρβων τὴν καταγωγὴν ἐν τῷ τμίματι Λίβρας, ὑποτασσόμενον πάντοτε τῷ Μητροπολίτῃ Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, ὡς εἴθισται, κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ περιστάσεις καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους πείθονται καὶ ἀναγνωρίζονται τὸν ἄφιστάμενον Μητροπολίτην, ὑπόσχονται δὲ μετ' ἐγγνήσεως/τὴν λαμπρὰν καὶ ἀξιοπρεπῆ διατίρησην τοῦ κατὰ καιροὺς Μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ, καθὼς καὶ τὴν

1. Τὸ Σερβικὸν Προξενεῖον τῶν Σκοπίων.

2. Τὸ μητροπολιτικὸν ζήτημα τῶν Σκοπίων ἐπὶ Φιρμιλιανοῦ (1899-1902).

3. Τὰ Βελεσ(σ)ά ή Βελεσ(σ)ὸς ή Βελασ(σ)ὸς ή Veles καὶ σήμερον Titov Veles· κεῖται εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας παιονικῆς πόλεως Βυλαζῶρα. Πρὸ τῶν βαλκανικῶν πολέμων (1912-1913) ἦνθει ἐνταῦθα ἡλληνικὴ κοινότης ἐξ 100 περίπου οἰκογενειῶν μὲ μίαν ἀστικήν σχολὴν καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον. Βλ. Φιλιππίδης ου, Τὸ φιρμιλιάνειον ζήτημα, ἔ.ἄ., σ. 56-59.

4. Πρωτεύουσα τοῦ ὁμονύμου καζά (ύποδιοίκησις) εἰς τὸ βορειότερον τμῆμα τοῦ σαντζακίου (διοίκησις) Μοναστηρίου, δευτέρου ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Δεβρῶν καὶ Βελισσοῦ μὲ 300 "Ἐλληνας, 800 Βουλγάρους καὶ 3280 Μουσουλμάνους, κατὰ τὴν ύπ' ὄψιν περιοδον. Πρβλ. Α. Χαλκιόπου ού, Ἡ Μακεδονία - ἐθνολογικὴ στατιστικὴ τῶν Βιλαετίων Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, Ἀθῆναι 1910, σ. 82. Σ. τ. Παπαδόπου ού, Ἐκπαιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖον αἰώνα τῆς Τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 152.

διατήρησιν καὶ ὑπακοὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν παραδόσεων τῶν θείων πατέρων, ἄλλως τε τὸ γε νῦν σκέπτονται νὰ τὸ θέσωσιν, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, όπου δεῖ, ὡς ζήτημα καὶ ἀξίωσιν αὐτῶν πρὸς διορισμὸν Μητροοπολίτον Σέοβον¹.

- 30 Παναγιώτατε Λέσποτα, Ἄγια καὶ Ἱερὰ σύνοδος, εἰναι μὲν ἀλλιθὲς καὶ
δίκαιοις, κατὰ τὴν ἐμὴν ταπεινὴν γνώμην, τὸ νὰ ἀναμεινωμεν διὰ ζητήματα
τοιαῦτα εἰς μέρη ὅπου ὁ ἡμέτερος πληθυσμὸς νὰ ἔη κατὰ προσέγγισιν ἐφάμιλλος
αὐτοῖς, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐνταῦθα μόνον δύο σμικραὶ κοινότητες Ἐλληνικαὶ² ὡφί-
στανται ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τμήμασιν, αἴτινες ἀπέχονσιν 30 ὥρας ή μία ἀπὸ τῆς
35 ἄλλης, καὶ ἂς ἡ Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δέον νὰ λάβῃ πρόνοιαν,
ὅπως ἀσφαλίσῃ προσηκόντως μετὰ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἀπέναντι τῶν 90
χιωνίων Σερβικῶν, ὑφισταμένων ἦδη καὶ μὴ ἀναγνωριζούσῶν (sic) τὸν τα-
πεινόν της. Ἀρα τί ποιητέον; Ἐπαργίεται τὸ ζήτημα τοῦτο νὰ μελετηθῇ ὡρί-
μος ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ἀπογασίσῃ τὸ λνσιτελέστερον πρός τὸ
40 συμφέον πάντων.

⁷Ἐπὶ τούτοις ὑποδιατελῶ τῆς Ὑμετ. θειότητος καὶ Ηροσκυνητῆς μοι Παναγιότητος κατασπαζόμενος τὴν Παναγίαν Αὔτης δεξιὰν ὀλοπρόθυμος τοῖς δοισμοῖς καὶ ἐπιταγαῖς Αὔτης.

Τὴν Ιωνίαν οὐ

1908

$\dot{\epsilon}v \beta \epsilon \lambda t \sigma \sigma \tilde{\psi}$

$$T^*\Sigma$$

'O A. zai; B. Haθένιος

$\alpha\kappa\omega\lambda\alpha\eta\theta\varepsilon\tilde{I}^3$

(*Yστερόνομον*)

Υ.Γ. Ἐτί δὲ σημειῶ ποδὸς γνῶσιν τῶν κυρίων, ὅτι ὁρείλουσι καὶ τῷ οἰκείῳ Μητροπολίτῃ Λεβρῶν καὶ Βελισσοῦ τὸ ἐπίδομα τὸ ἀπορρέον ἐκ τῆς Ἀρχιεπατικῆς αὐτοῦ ἐπιχορηγήσεως καὶ τὰ διάφορα τυχηρὰ ἡτοι ἐμβατίκια ἰερέων⁴, τὸ ποδὸς 5 τὴν θεολογικὴν καὶ ἱερατικὴν σχολή⁵, ἐνδεικτικὰ διδασκάλων, ἐξ ἀδειῶν γάμων, διαιτήσεων καὶ διαλύσεων, εἰς ὅσας παρανομίας καὶ παρατυπίας προέβη- σαν οἱ διάφοροι ἵερεῖς καὶ διδάσκαλοι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μων κλπ. κλπ.

¹ Η τακτική, ή άκολουθησία εἰς τὴν κατάληψιν τῶν μητροπολιτικῶν θρόνων Πριξ-οργένης (1896) και Σκοπίων (1902).

? Βελισσοῦ καὶ Κιοτσόβου

3. Προσθήκη εις τὸ ἀντίγραφον, ἀναφερομένη εἰς τὸ ὑστερόγραφον τῆς ἐπομένης σελίδως δημοσιεύμαντον ἐνταῦθα.

4. Τά έμβατικά ή έμβατοικά (νεώτ.) ή μπατίκια (δημ.) τά ύπό των ιερέων προαιτετικά, φύλαδοι οδοφράγματα προς τὸν οἰκεῖον ἔπισκοπον διὰ τῶν διοικητῶν εἰς ἐνορίαν.

ΦΙΛΟΘΕΩΡΗΤ

Τὰ ἀνίκοντα δικαιώματα ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἑκάστῳ ἀρχιερεῖ, οἵτινες πληρώνουσι κατ' ἔτος πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν τὰς διαφόρους ὑποχρεώσεις των πρὸς Λότην καὶ ταῦτα παρακαλῶ καταστήσατε γνωστὰ τῷ ἀρμοδίῳ¹⁰ Προξένῳ¹ τάχιστα, ἅτε τό γε νῦν ἐν Βελιγραδίᾳ ὑπάρχοντι, ἵνα ὑποβάλῃ καὶ ταῦτα ταῖς ἐπισήμοις ἀρχαῖς Βελιγραδίου πρὸς γνῶσιν των. Τὴν ἐπιστροφὴν τῆς προηγούμενης ἐπιστολῆς² ἀναμένω τάχιστα, ἵνα ἀποστείλω ταῦτην, ὅπου³ δεῖ ἐγκαίρως διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν δεόντων.

Προσέτει δὲ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι ὁφείλοντιν οἱ κύριοι καὶ πρὸς τὴν κοινότητα Σκοπίων, συμφώνως τῷ συγκελίῳ γράμματι τῆς Ἐκκλησίας, τῷ δοξίζοντι, δπως κατ' ἔτος πληρώνωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην Ὁρθόδοξον κοινότητα τὸ ώρισμένον ἐτήσιον ἐπίδομα ἐκ 2000 φράγκων. Ὁφείλοντι δὲ μίαν δλόκληρον τριετίαν καὶ τοῦτο παρεμβάλλει ζήτημά τι διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς προαποσταλείσης μοι (*sic!*)⁴ πρὸς τὴν Ὅμετ. ἀγάπην ἐπιστολῆς διὰ τὴν Μεγάλην²⁰ Ἐκκλησίαν.

ὅ διός Τ. Σ.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Α. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

1. Σκοπίων.

2. Τ. ἔ. τῆς ὑπὸ ἀριθ. πρωτ. 168/13.10.1908 πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τεθείσης ὑπὸ δψιν τῶν Σέρβων.

3. Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

4. Διάβαζε: ὑπὸ ἐμοῦ.

RÉSUMÉ

Athanase Angelopoulos La question épiscopale du diocèse Devrôn et Velissou.

L'auteur d'après deux documents qu'il publie du métropolite de Devrôn et Velissou, Parthenios datés du mois d'Octobre 1908, présente la question épiscopale du diocèse de Devrôn et Velissou (1902 - 1910), soulevée par la diplomatie serbe pour que puisse être nommé un Serbe à l'évêché de Divra appartenant au diocèse de Devrôn et Velissou.

L'auteur fait d'abord un bref examen de la politique nationale des Serbes vis-à-vis de la vieille Serbie et de la Macédoine depuis 1885 jusqu'à 1912; celle-ci visait à la reconnaissance des écoles serbes et à la prise des diocèses appartenants au Patriarchat Œcuménique en vieille Serbie (diocèses de Raskoprigrenis et de Skoplie) et à la Macédoine du Nord (diocèses de Devrôn et Velissou, Ochride et Monastir) par des clercs Serbes.

Les Serbes du diocèse de Devrôn et Velissou quidés par le Consulat Serbe de Skoplie, d'après les lettres de Parthenios, avaient demandé en 1908 au Patriarchat Œcuménique de nommer un évêque Serbe à l'évêché de Divra. Au cours de pourparlers avec ses fidèles Serbes, le métropolite Parthenios avait proposé la nomination d'un vicaire général et ultérieurement la nomination d'un évêque. La proposition fut rejetée et le métropolite fut obligé d'accepter la nomination immédiate d'un évêque Serbe au diocèse de Divra. L'évêque en question fut Barnabé Rosić, le futur Patriarche des Serbes entre les années 1930 - 1937.